

XVI
 CXXVI. Bonorumque ac rerum diverso gene- 202
 CXXVII. Potissimum vero ex obiecti, circa quod 203
 versantur, diversitate. 203
 CXXVIII. Peroratio ad Auditores. 204

ERRATA.

Pag.	Lin.	Errata:	Lege:
15	24		quam in illa. qua in illa,
117	penult.	in aliquibus exempl.	in cursibus. incursibus.
127	in not.		Tom. 1. Tom. 2.
134	26		§. LXXXIII. §. LXXXII.

DE LIMITIBUS VERISQVE

ERRATA.

CXXIX. Compendium...
 CXXX. Compendium...
 CXXXI. Compendium...
 CXXXII. Compendium...
 CXXXIII. Compendium...
 CXXXIV. Compendium...
 CXXXV. Compendium...
 CXXXVI. Compendium...
 CXXXVII. Compendium...
 CXXXVIII. Compendium...
 CXXXIX. Compendium...
 CXL. Compendium...

IV

(1)

IVRIS PVBLICI
 ECCLESIASTICI
 PARS GENERALIS.

SECTIO I.

DE ECCLESIA CHRISTIANA EIVSQVE
 REGIMINE.

CAPVT I.

DE ECCLESIA CHRISTIANA
 EIVSQVE NEXV.

§. I.

Ratio huius instituti.

VAE tamquam praecognita disciplinae sacrae in ipsis institutionum initiis tractanda esse doctores praecipunt, ea parte quidem, dilucide tamen, nisi fallor, et pro instituto nostro satis explicite exposita sunt. Restat, ut ad ipsum iam totius doctrinae systema ea, qua coepimus, ratione explicandum progrediamur. Sed ad hoc ipsum doctrinae istius systema recte ac scienter intelligendum quantopere intersit, veram

A

te-

teneré atque explicatam Ecclesiae Christianae notionem, non est cur oserose hoc loco demonstretur. Ego quidem certe semper in hac fui sententia, et confirmor in ea quotidie magis, veram ecclesiastici iuris, solidam, omnibusque hominum commentis vacuam cognitionem adipisci posse neminem, nisi qui divinae huius civitatis originem, causam, finem, nexum praeterea membrorum subordinationemque, naturam porro atque indolem imperii sacri, formamque regiminis, habitum denique mutuum sacrae ac civilis potestatis, limitesque a Patribus sapienter designatos, perspectos habet atque exploratos penitus. Est haec totius canonicae scientiae velut *notio* quaedam *directrix*, in qua determinanda si quid erroris admissum est, aut ambigui relictum luminis, fieri profecto non potest, quin in ipso deinde progressu doctrinae haeremus persaepe incerti, et pugnantis secum disciplinae varietate obscuritateque impediti. Exemplum testor tot errorum, tot praecudicatarum opinionum ludibria, quae una haec causa peperit, ex quo in scholis *Sanctorum Patrum* sinceram traditionem, et genuinae vetustatis perspicua documenta coepimus artificiosa quaedam disputandi subtilitate, qua vellemus, ducere; non quod par erat, potius, qua illa ducerent, sequi: parum videlicet memores eius, quod est praecclare a *Vincentio Lirinensi* traditum, modestiae ac gravitatis christianae hoc esse proprium: *non sua posteris tradere, sed a maioribus accepta servare.*

SCHOL. Ceterum nemo a me hoc loco exigit, ut quae in dogmate de Ecclesia ab adversariis communionis nostrae in controversiam aut olim adducta sunt, aut nunc etiam adducuntur, productis rationibus firmare, et ab obiectionibus vindicare instruam. Non enim vel meum est disciplinarum prudenter definitos limites movere temere, vel huius instituti controversias de fide, data opera, illustrare. Scilicet lex scribendi haec mihi proposita est: Relicto sanctorum disciplinae Magistris dogma-

gmate, ea dumtaxat ex innumeris seligere, et in quoddam veluti systema cogere, quae propius ad explicandam christianae societatis naturam pertinere mihi visa sunt. Nunc ad rem ipsam venio.

§. II.

Ecclesiae Christianae definitio.

Ecclesiae nomen varie usurpatum a scriptoribus tam Graecis quam Latinis satis omnibus constat. Ego Ecclesiam intelligo illam *Christo* consecratam fidelium multitudinem exteriorem et visibilem, qua omnes tam boni quam mali christiani in eadem fidei societatem charitatis et communionis vinculo coniuncti, toto licet orbe diffusi, locorumque variis intervallis disiuncti, unum tamen coetum, unum corpus efficiunt. Hunc coetum varie *Sancti Patres* definebant pro varietate eius, quod erat cuique in disceptatione propositum. *Augustinus*, cui res erat cum Donatistis, qui veram *Christi* Ecclesiam intra Africae angustos limites inscite concludebant, *Ecclesia est*, inquit ¹, *populus fidelis per universum orbem diffusus*. *Cypriano* adversus hominem schismaticum disputanti illa est *plebs sacerdoti adunata, et pastori suo grex adhaerens* ². *Luculentius* utroque *S. Ambrosius*: *Est congregatio*, inquit, *quae in unum connexum corpus atque compactum unitate fidei et charitatis adsurgit* ³. Ex his fortasse non inconcinne finiri in hunc modum potest, ut sit *coetus hominum eiusdem christianae fidei societate coniunctorum, qui sub communi legitimorum pastorum regimine verum Deum colunt, ut salutem aeternam consequantur.*

SCHOL. Erunt, scio, qui, alius aliud in hac de-

A 2

fi-

¹ *Lib. de agone Christ. cap. 29.*

² *Epist. 69. edit. Baluz.*

³ *Lib. 3. de offic. cap. 3. n. 19.*

4
finitione, aut, si mavis, descriptione requirent. Sed difficile est ad omnium ingenium sapere. Aut, quae est alia a doctissimis viris adhuc tradita Ecclesiae notio, quae non in alicuius reprehensionem incidit? Ceterum, si quis hanc nostram comparare cum illis volet, quas Belarminus, Tournelius alicue dederunt, deprehendet verbis multum, re nihil distare. Abstini autem ab illis consulto, quae in controversia posita sunt, ne quod minime volebam, statim in principio disceptandum sit. Conf. Honor. Tournel. *curs. theol. tom. 2. quaest. 1. art. 1. et 2.*

§. III.

Eiusdem origo.

Societatis huius indolem non eam, quam humana opinandi libido commenta est, verum a Deo ipso inditam evolvere dum instituo, initia eius primum exquirenda sunt. Atque catholicis quidem divinam illius originem esse certum est, sed eam alii ad ipsa rerum creaturarum initia referunt. *Honoratus* certe *Tournelius* 1 totus in eo est, ut Ecclesiam christianorum eandem esse persuadeat, quae dudum ante natum *Christum*, imo ante legem a Moysse promulgatam exstiterit. Neque ego sane is sum, qui audeam negare, permulta esse tam ad fidem quam ad mores pertinentia praecepta, quae Christianis sunt cum Iudaeis communia: verum ita censeo tamen, ut haec quamdam in fide ac moribus consensionem probare possint quidem, Ecclesiam eandem probare minime possint. Neque hoc contendebant veteres illi, quos sententiae istius auctores sibi exstissime *Tournelius* fatetur, *Eusebius* et *Augustinus* 2. Neuter enim, si recte intelligo, aliud disputabat quidquam, quam *Christum* Hebraeis fuisse non incognitum, notionem quam-

1 *Loc. cit. art. 3.*2 *Nat. Alex. Hist. Eccl. Sate. I. diuis. 5.*

quandam de vera morum sanctitate, quae nequaquam in nota externorum rituum observantia consisteret, iam inde a primordiis rerum mortalibus insitam fuisse, neque ullam, nisi per *Christum* ad salutem viam unquam patuisse. Quo sensu *Leo P.* gratiam *Dei* aiebat, *quae semper est universitas iustificata Sanctorum, auctam esse Christo nascente non coeptam.* Quae fidei, ut praemonebam, ac notionum quamdam consensionem, ex qua exsistit interna fidelium unio, non externam demonstrant societatem Christianos cum Iudaeis coniungentem (§. II.).

SCHOL. I. Et vero internam hic dumtaxat intelligi unionem Sanctorum, atque internam iustorum Ecclesiam testis est idem, quem *Tournelius* laudat, *S. Augustinus* *serm. 4. de Iacob. et Esau cap. 11. Ecclesiam autem*, inquit, *accipite fratres, non in his solis, qui post Domini adventum et natiuitatem esse coeperunt sancti; sed omnes, quotquot fuerunt sancti, ad ipsam Ecclesiam pertinent.* *Augustino* consentit *Gregorius M. in Hom. 19. in Evangel. Qui habet vineam, universalem scilicet Ecclesiam, quae ab Abel iusto usque ad ultimum electum, qui in fine mundi nasciturus est, quot sanctos protulit, tot quasi palmites misit.* *Fixmillner de Reipubl. sac. orig. divin. Ex. 1. §. 18.*

SCHOL. II. Hoc si pro eo, quod libenter ostentat, acumine ad animum suum revocasset *Ans. Molitor*, abstinisset utique a ieiunia illa observatiuncula, quam §. I. dissertationis de bonis Ecclesiae, inscite admodum ac illepede adscripsit. Quod ne quis, per iniuriam a me dictum suspicetur, ea ipsa viri huius verba: *Christi Ecclesia ab exordio mundi usque ad eius exitum unica in se ipsa atque invariata est: tantummodo in sui constitutione diversa, pro temporum diversitate, exstitit, perinde atque Romanum Imperium unum atque indivisum fuit, quarevis sui regiminis ratio varias identidem vias fuerit passa. Eadem multo latioribus*

patescit spatium, accommodatior longe est, et ad sua aptior consilia: Sancta iridem atque necessaria: et si tempora species, antiquior omni quolibet Imperio ac ditione, utpote quae orbi ipsi est coaeva. Perspicuum inde est quam fallax atque spuria sit Protestantium pene omnium Iurisconsultorum opinio ac loquendi modus, cum adserunt Ecclesiam in civilem ingredi Rempublicam, cum fateri e contrario debeant, civilem Rempublicam in Ecclesiam ingredi; nam cuiuscumque rei is ordo est, ut minor in maiori comprehendatur. Nonne perperam proferrem civilem Rempublicam in aliqua familia contineri? Quin proferri indubie debet, familiam quamlibet a civili contineri Republica: enimvero cum haec illis longe sit amplior, illas sibi necessario subdit, non tamen e contra. Cetera eiusdem sunt acuminis, quae piget adscribere; longa enim est fabula, quam lusit vir politus, immemor, ut videtur, Ecclesiam, quam ab Abele repetit Gregorius M., electorum, inquam, Ecclesiam bonis temporalibus non egeret.

§. IV.

Est a Christo.

Itaque externae istius et a Iudaeis sejunctae Christianorum societatis auctor est atque institutor *Christus*. Quod quidem tam est aperte in sacris litteris proditum memoriae, ut extra omnem positum controversiam videatur. Quum dies factus esset, inquit Lucas 1, *vocavit discipulos suos, et elegit duodecim ex ipsis, quos et Apostolos nominavit*. Post haec autem designavit Dominus 2, *et alios septuaginta duos, et misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem et locum, quo erat*

1. *Vl. 11.*2. *Luc. X. 1. seq.*

erat ipse venturus. Multi vero crediderunt in eum 1, et magna eum sequabatur multitudo, quia videbant signa, quae faciebat super his, qui infirmabantur 2. Equidem *Christus*, quum ita amplius triennio de vera salutem aeternam adipiscendi via populum Iudaicum erudiret, nihil ipse praetermittebat eorum officiorum, quae vetus lex Hebraeis imponebat, communionemque cum Iudaeis tam cultus publici, quam ceterorum a Deo praeceptorum rituum et retinebat ipse, et suis idem ut faceret tantisper, commendabat: interitum tamen tam legis ipsius, quam Republicae Hebraeorum nec obscure nec infrequenter praedicebat, aliamque a se religionis causa instituendam societatem perfectiori quadam ratione *Deum* culturam, et per universum terrarum orbem propagandam disertissime praenunciabat 3. Neque vero praenunciabat haec tantum. Coepit mox ipse sanctioris huius coetus fundamenta iacere: quotquot enim seu ipse seu discipuli eius huc adducebant, ut Dei se Filium, missumque divinitus humani generis liberatorem palam ac sincere profiterentur 4, eos illico novi foederis sacris per Baptismum initiari, dogmatibusque novis, ac novis vivendi agendique regulis praescriptis a reliqua Iudaeorum turba segregari iubeat, inque suam tamquam familiam cooptari. Habebat igitur *Christus* iam tum ovile suum, habebat oves suas: *Et animam meam pono pro ovibus meis*, inquit 5, *et alias oves habeo, quae non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fiet unum ovile et unus pastor*. Quapropter dubitari omnino non potest, quin *Christus*, ut legem veneraretur ipse et coleret, re tamen vera a Iudaeorum Ecclesia cum suis secessionem fecerit, diversamque ab illa societatem religio-

1. *Ioann. VII. 31.*2. *Ioann. VI. 2.*3. *Ioann. IV. 21. Luc. XIX.*4. *Matt. X. 33.*5. *Ioann. X. 15.*

giosam condidit, quae per omnem sensim orbem ab Apostolis horumque discipulis propagata, ipsius deinde nomine christiana est appellata.

SCHOL. Iosephus *Antiq. Iudaic. lib. 18. cap. 4.* Conf. Natalis Alexander in *Hist. Eccles. vet. testam. aetat. sext. diss. 10.* Mosheim de *reb. Christian. ante Constant. M. Saec. I. §. 5.* Fixlmillner *loc. cit. §. 19.* Schmetterer *Introd. in univ. ius canon. diss. 1. cap. 2.*

§. V.

Coniectura Bohmeri refellitur.

Atqui hoc tamen in controversiam revocabat Iustus Henn. Bohmerus, cui viro si credimus, nec Christus separatum huius generis coetum instituit ullum, nec Apostoli, donec facta Gentilium ad Christum accessione, et nata hos inter ac Iudaeos de legalium necessitate controversia, illos quidem haec ipsa ratio cogeret res suas ab his seiunctas habere, quod institutum subinde Hebraeorum suos etiam persequentium furore propagatum, urbis demum ac templi excidium perfecit 1. Bohmero post multos alios novissime adensus est Rotscherus in ea, quam de origine potestatis ecclesiasticae scripsit, commentatione 2, qui quidem omnes, si recte coniecit doctissimus Rautenstranckius, veriti, ne, si Ecclesiam eum societatem diversam et peculiarem divinitus institutam admittant, etiam iura eidem quaequam divinitus competere, quaeque proinde illi auferri, et in Principem transferri non possint, adstruere cogantur; primum illud, unde haec cetera consequuntur, inficiari maluerunt 3. Sed inficiandi causam idoneam nullam video. Bohmerus quidem certe, qui in hac firmanda opinione operam

1 *Dissert. 8. ad Plin. cap. 2.*

2 *Sect. 1. §. 4.*

3 *Inst. nar. publ. eccles. §. 3.*

ram videtur non segnem collocasse, nihil dixit, quod eam iuvet magnopere.

SCHOL. *Habent causas suas viri docti quidam, maxime inter Iureconsultos, inquit Mosheim loc. cit. cur libenter concedere nolint, Iesum Christum, dum inter Iudaeos viveret, secessionem cum suis ab Ecclesia Iudaica fecisse, novamque societatem hominum Deum colentium erexisse a coetu iudaico distinctam. Mihi vero hoc in primis certum et perspicuum esse videtur. Quicumque nova dogmata proponit, novamque vivendi et agendi formam praescribit; eos, qui haec dogmata recipiunt, hancque vivendi normam probant, per sacram quamdam ceremoniam a reliqua turba secernit, et in familiam suam cooptat; cum his sociis suis conventus singulares celebrat; denique frequentissime eos exhortatur, ut, quam semel amplexi sunt, credendi vivendique normam constanter teneant: is, nisi totus fallor, novam civitatem religiosam in populo condit, suosque veterem certa ratione deserere iubet. Haec vero omnia Servator fecit. Primum omnes, quos erudiebat, hoc docebat, in se Messiam patribus Iudaeorum a Deo promissum advenisse: qui haec dogmata et praeccepta placere sibi profitebantur, eos a discipulis suis sacro ritu lustrari volebat Ioann. IV. 1. 2. et per hanc ceremoniam divina virtute praeditam iure civitatis veluti donabat: lustratos secum coniunctissimos esse, publiceque fidem suam et spem in ipso positam declarare volebat: cum his cultus divini causa saepe conveniebat: hos de imminente civitatis et religionis iudaicae exitio aliisque rebus accurate erudiebat. Mitto reliqua, quae huc referri possunt.*

Finis Ecclesiae Christianae.

Est itaque ut religionis ita societatis Christianorum idem auctor *Christus*, idem omnino *finis*. Ac ceterae quidem, in quas variis de causis morales saepe cōiunt, societates vitae huius fere interituram olim felicitatem consecantur. Nam et ipsa, quae aliis omnibus et magnitudine praestat et nobilitate, civilis societas beatam se ac felicem prorsus reputat, quum ab omni securo metu, rebus, quibus ad vitam commoditatem abundat, tranquille perfrui potest. At Christianorum sanctior est ac sublimior finis: beatitas nimirum, non huius vitae et quae corporis commodis circumscribitur, sed ea, quae est animae, et ad futuram vitam pertinet, obtinenda per fidem in *Christum* humani generis liberatorem (§. V.). Quod aperte *Servator* docuit, quando legationis, quam obibat, rationem redditurus, quia descendit de coelo, aciebat, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me: Haec est autem voluntas Patris, qui misit me, ut omnis, qui videt Filium, et credit in eum, habeat vitam aeternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die.

COROL. I. Liceat hinc nobis nonnulla ducere consecutaria, quae in iuris Ecclesiastici publici systemate rite constituendo permagni sunt usus. Primum hoc esto: finem Ecclesiae Christianae propositum, ab eo, cuius adipiscendi causa civiles societates coaluerunt, diversum esse prorsus ac *spiritualem*; sine Rerumpublicarum praestantiorum quidem ac *sanctiorum*, minime vero vel alterum alteri *subordinatum* vel *contrarium*: quorum illud Bellarminus disputabat, hoc effutiebatur temere homo,

in-

1 Wolf. Iur. nat. tom. 8. cap. 1. §. 13.

2 Ioann. VI. 38. 40.

ingenio valens et acumine, sed impio interdum Rouseawius. Vid. Hein. Gotter. Scheidemantel, *Regum eius ac ratio* (vulgo, razon de estado) *pro acceptione ac moribus principalium populorum* §. 12. et 17.

COROL. II. Ex hoc autem consequens est alterum superiore haud minus perspicuum: quoniam ex finibus societatum obligationes ac leges, ex his porro officia ducuntur ac iura sociorum; leges quibus Ecclesia Christiana regitur, et officia quae a suis deposcit, iuraque quibus seu ipsa sacra haec societas seu membra eius singula gaudet, ita esse comparata, ut legibus, officiis, iuribus civilibus, aut haec illis adversari *per se* omnino nequeant; non magis certe, quam rectae rationi quidquam esse potest consentaneum, quod sit a vera revelatione alienum. Apposite S. Augustinus, lib. 19. de *Civitate Dei* cap. 17. Haec, inquit, *coelestis civitas, dum peregrinatur in terra, ex omnibus gentibus cives evocat, atque in omnibus linguis peregrinam colligit societatem; non curans quidquid in moribus, legibus institutisque diversum est, quibus pax terrena vel conquiritur vel tenetur; nihil eorum rescindens, nec destruens, imo etiam servans ac sequens: quod licet diversum in diversis nationibus, ad unum tamen eundemque finem terrena pacis intenditur, si religionem, qua unus summus ac verus Deus colendus docetur, non impedit*. Vid. Sam. Puffendorf. de concord. verae polit. cum relig. christ. quae disputatio exstat in disputationibus academicis selectis. Lond. Sean. 1675. 8. et Ioan. Franc. Buddei diss. de concord. relig. christ. statusque civil. Hal. 1704. 4.

COROL. III. Quoniam deinde *media* rationem continent *finis*, ut proinde alterius, quam ipse sit, naturae esse nequeant; manifestum est, *media*, quibus Ecclesia Christiana ad finem sibi propositum contendit, non temporalia sed *spiritualia* esse oportere: quod Paulus significare velle visus est, quando *arma militiae nostrae*

B 2

car-

carnalia esse negavit. Vid. Auctor tract. de potest. eccl. et temporal. propos. 1. art. 1.

COROL. IV. Denique quo omnes tandem ecclesiasticas constitutiones referri deceat, hinc apertum est: scilicet, ut civilium societatum leges rerum dumtaxat publicarum bonum ac salutem respiciunt, ita legibus Ecclesiae is unus scopus proposurus esse debet, ut ad eam vitae rationem perpetua constantia consecrandam dirigant fideles, qua efficiantur digni ea, quam immortalis hic animus exspectat, aeterna beatitate. Nam haec nobis *suprema societatis lex* est: haec *salus Ecclesiae*, ac *commune Christianorum bonum*; non *salus ac dominantis cleri tranquillitas*, quod aperto nimio et indigno eruditione viri odio disputabat Bohmerus in *diss. praelim. de supr. leg. ecclesiast.* praemissa, tom. 1. *Iur. eccl. Protest.* Conf. Pla. Fixlmillner *loc. cit.* §. 10. *pag. 14. seq.*

COROL. V. Non est tamen boni communis in Ecclesia, et privati eadem, quae in civitate, ratio. In hac enim hoc illi ita subiectum est, ut quum unius pauciorumque privatum commodum in collisionem venit cum salute publica, necessario cedat. Aliud in societate christianorum obtinet, in qua, ut ait vir clar. Steph. Rautenstrauch. *Sicuti nemo unus renuntiare salutis suae aeternae iure potest, nec ullo eam prodigere casu cuiquam fas et integrum est, ita sane salutis singulorum praecipue invigilandum, ut non possit universum corpus aliquorum membrorum pernicie curari, debeantque ad exemplum Magistris nonaginta novem oves derelinqui potius, ut centesima reperiretur ad caulas. Inst. iur. publ. eccl. §. 55.* Quod ipsum ante observavit de Marca *lib. 2. cap. 16. §. 7.*

§. VII.

Eiusdem societatis unio.

Unio societatis istius duplex est, interna, quae in ani-

animorum quadam consensione. sita oculis hominum inconspicua est, nisi per opera fidei et virtuti congrua, ut *Christus ipse docuit, E fructibus eorum cognoscetis eos* 1: et *externa*, quae duplici potissimum vinculo continetur, *fidei* nimirum, cuius una est atque eadem apud omnes professio 2, et *charitatis*, quo omnes, qui ubique sunt Christiani, in unum corpus unamque societatem coniunguntur (§. II.). Hanc unionem sunt qui ex arbitraria hominum confederatione repetant. Verum nihil certius est profecto, quam exteriori hanc unionem non minus quam priorem illam expressa *Christi* voluntate niti, qui in constituendis illis determinandisque, non *Doctores* dumtaxat et *Magistri* vices obibat, sed *legislatoris ac supremi* in Ecclesia a se collecta *Reitoris*, pro ea nimirum summa potestate, quam sibi a *Patre suo coelesti* traditam esse ipse nobis apud *Matth.* testis est 3 dicens: *Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra: euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti: docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis.* Nam sicut impossibile est sine fide placere Deo 4, qui in spiritu et veritate adorandus est 5, et ex toto quidem corde, ex tota anima, ex tota mente et virtute 6; ita neminem *Christus* pro suo se agiturum edixit, qui se coram hominibus negaverit 7. Itaque ab omnibus apertam nominis sui, eademque professionem exigit, sine qua nemini ad regnum a se conditum viam patere voluit. Haud minus perspicuum est alterum de diligendo praeceptum, quo custodiendo se quisque discipulum *Christi* probat: *Mandatum novum do vobis, inquit, ut diligatis invicem: sic-*

ut

1 *Matth. VII. 16.*

2 *Irenaeus lib. 1. cap. 10.*

3 *Cap. XXVIII. 18.*

4 *Ad Hebr. XI. 6.*

5 *Ioann. IV. 23.*

6 *Marc. XII. 30.*

7 *Matth. X. 32. seq.*

ut dilexi vos, ut et vos diligatis invicem. In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem. Ioann. XIII. 34. XV. 12. 13. 17.

§. VIII.

Hinc una est Ecclesia Christi.

Primum unitate Fidei.

Vnio haec fidelium omnium unam efficit Ecclesiam Christi, eamque non interna tantum et invisibili, verum externa quoque ac visibili unitate, quam fidei et charitatis vinculo continet (§. VII.). Vnde apposite S. Ambrosius Ecclesiam dicebat congregationem, quae in unum connexum corpus atque compactum unitate fidei et charitatis adsurgit (§. II.). Vna autem Ecclesia dicitur maxime ob fidem, quae apud omnes eadem esse omnino debet. Ob eam Christus, dum iam prope abesset, ut traderetur inimicis, Ecclesiam suam Patris coelesti commendans, primum quidem pro Apostolis suis, tum etiam pro omnibus, qui in se olim credituri unam consensionem sua Ecclesiam effecturi sunt, rogabat: Non pro eis autem rogo tantum, sed et pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint 1. Et Paulus in ea, quae est ad Ephesios, epistola hoc praeceteris inculcat sollicite, ut occurramus omnes in unitatem fidei et agnitionis Filii Dei :::: ut iam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur omni vento doctrinae 2. Ex hac una fide Ecclesiae unitatem etiam Patres aestimabant. Tertullianus libro de praescriptionibus omnes per totum orbem dispersas ecclesias unam appellavit Ecclesiam, propterea quod eadem fide unam omnes probent uni-

1 Ioann. XVII. 20.

2 Cap. IV. 13. 14.

unitatem. Similiter Theodoretus 1, communiter, ait, omnes ecclesiae ad unam rediguntur ob consonantiam verorum dogmatum. Et explicatus vetus Auctor commentarii, qui Hieronymo olim adscriptus est: Ecclesia, inquit 2, ex pluribus personis congregatur, et tamen una dicitur propter unitatem fidei. Cui plane consentit Euthymius 3: Si loca respicias, plures sunt, ait, si religionem et fidei communicationem, omnes, quae ubique sunt ecclesiae, unam constituunt fidelium Ecclesiam. Mitto alia quae huc referri possunt.

§. IX.

Deinde Charitatis.

Quoniam autem nullum schisma non sibi aliquam confingit haeresim, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur, ut Hieronymus ait 4; neque schisma vel scissio fieri potest, nisi diversum aliquid sequantur, qui faciunt, ut Augustinus 5: praeter unitatem fidei (§. VIII.) alio Ecclesiae vinculo opus fuit, quo iuncti inter se christiani solliciti essent, quod Apostolus mandat 6, servare unitatem in vinculo pacis; atque ita omnes idem saperent, eandem charitatem habentes, unanimis id ipsum sentientes 7. Quo loco non obscure Paulus indicat, ad conservandam fidei unitatem necessariam esse unitatem pacis et charitatis, quam in illa contineri fideles discrete pronuntiabant Episcopi Africae exsules in Sardinia 8. Membra, scribunt, Ecclesiastici corporis :::: in uni-

1 In Psalm. XLVII.

2 In Psalm. XXIII.

3 In Psalm. LXXXVIII.

4 Ad Tit. cap. 3.

5 Contra Gress. lib. 2. cap. 9.

6 Ad Ephes. IV. 3.

7 Ad Philipp. II. 2.

8 Tom. 4. Concil. pag. 2733. edit. Venet.

unitate fidei compages retinet charitatis. Ipse Apostolus charitatem Corinthiis commendaturus sententiarum praecipue ac doctrinae unitatem commendabat: *Obsecro vos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu, et in eadem sententia.* I. ad Corinth. I. 10.

§. X.

Ex qua unitas capituli.

Verum haec pacis et charitatis unitas, quam in propriis verae Ecclesiae notis *Sancti Patres* connumerant, non ex ea consistit charitate, qua diligere homo hominem etiam a fide alienum debet, sed ex charitate quadam speciali christianorum propria, qua adhaerentes suis quisque pastoribus et Episcopis nullo dissidio divulsis, nulla opinionum ac sententiarum varietate disiunctis, ita inter se fidei consensione iunguntur, ut *id ipsum omnes sentientes* eandem omnes fidei unitatem pacis vinculo custodiant (§. VIII. IX.). In hunc sensum *Patres* visibilem Ecclesiae Catholicae unitatem interpretati sunt, *Cyprianus* praecipue, cuius permulta sunt in hanc sententiam testimonia minime vel obscura vel ambigua. *Christo*, ait ¹, *sunt Ecclesia plebs sacerdoti adunata, et pastori suo grex adhaerens* (§. II.). *Vnde scire debes, Episcopum in Ecclesia esse, et Ecclesiam in Episcopo, et si qui cum Episcopo non sint, in Ecclesia non esse: et frustra sibi blandiri eos, qui pacem cum sacerdotibus Dei non habentes obrepunt, et latenter apud quosdam communicare se credunt; quando Ecclesia, quae catholica una est, scissa non sit neque divisa, sed sit utique connexa et cohaerentium sibi invicem sacerdotum glutine copulata.* Similiter ad Rogatianum: *Haec sunt,*

in-

¹ In Epist. 69. *... ubi dicitur: ...*

inquit, *initia haereticorum, et ortus atque conatus schismaticorum male cogitantium, ut sibi placeant, et Praepositum superbo tumore contemnunt. Sic de Ecclesia receditur, nec altare profanum foris collocatur, sic contra pacem Christi et ordinationem, atque unitatem Dei rebellatur.* Et rursus in epistola ad Corneliū: *Neque aliunde haereses obortae sunt, ait, aut natae sunt schismata, quam inde, quod sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus sacerdos, et ad tempus iudex vice Christi cogitur.*

SCHOL. Plura dabit Ios. Bingham. *orig. ecclesiast. lib. 16. cap. 1. §. 6. vol. 7. pag. 26. seq.* Verum haec sufficiunt, ut intelligatur, quid de externa pacis unitate Cyprianus senserit. Rectene autem ita sensit Cyprianus? Bohmero in *diss. 8. ad Plin. et Tertul. cap. 4.* sentire ille quidem ac docere visus est consentaneae usui et observantiae aetatis, qua vivebat; sed doctrinae Evangelii et Apostolorum exemplo parum conformiter. Quod si ita est, mirum, existitisse neminem aut Cypriani aequalem, aut ex iis omnibus qui haud ita multo post Ecclesiis Christianis summa cum et pietatis et doctrinae existimatione praefuerunt, virum sacrarum litterarum sat peritum, vel christianae veritatis tam amantem, qui eum, haec tam saepe tam constanter ac publice disputantem, monuisset saltem, ne auctoritatis suae studio, quod suspicatur Bohmerus, huc se adduci patiat, ut veritati a maioribus traditae vim iniquissimam inferat. Quod quia factum non constat, doctrinam Cypriani Ecclesiae totius doctrinam fuisse credendum est. Bohmeri autem de Ecclesia Christi systema, cuius gratia saepe eruditus ille vir in veteres Patres, Cyprianum maxime, iniurius est, adeo apud ipsos Protestantes, Theologos potissimum vacillat, ut prope absit a ruina, quam iam dudum minatur. Kippingii huius, quod adfirmo, conatus testes esse possunt.

C

§. XI.

§. XI.

Eiusque necessitas intelligitur.

Itaque Cyprianus principium unitatis in unaquaque Ecclesia Episcopum esse statuit, cui proinde ab omnibus obtemperari oporteat, si modo et ipse cum ceteris Ecclesiae catholicae Episcopis pacem colat (§. X.). Neque enim adsentiri *Dodwello* possumus ita Cyprianum interpretanti, ut egresso illum putemus non de illius Ecclesiae unitate, quam catholicam hodie dicimus, quae nimirum omnes ambitu suo per terrarum orbem Ecclesias particulares complectitur, sed de ipsis dumtaxat Ecclesiis particularibus¹; quam interpretationem ex ipso Cypriano egregie refellit novissimus editor *Benedictinus* e congregatione Sancti Mauri². Ipse quoque *Moshemius* in disputationibus historicis tamquam a mente Sancti *Martyris* alienam aperte reiecit. Nec immerito: negari enim profecto non potest, quin non Cyprianus tantum, verum alii etiam Sancti Patres visibilem quamdam Ecclesiae unitatem tribuerint, eamque ab uno reperierint Episcopo, quem unitatis huius originem ac centrum statuebant; hoc autem de solis Ecclesiis particularibus ut accipiatur, *Dodwellus* nihil attulit, quod persuadeat. Est autem, quod omnino dissuadeat: nam, si unus, quod non diffitetur, ad particularis Ecclesiae unitatem Episcopus necessarius est, nihil restat, quam ut ad unitatem totius Ecclesiae unum pariter Episcopum necessarium esse fateamur³. Id quod ipsum ante *Grotius*, *Cowellus*, *Carwrightus*, *Hookerus*, *Ballerinio* memorati⁴ vehementer probant. Verissime igitur *Nicolius* in expositione symboli

¹ Dissert. 7. in Cypri.

² In praef. §. 1. pag. 14. edit. Venet.

³ Tom. 1. pag. 603. itq.

⁴ De vi ac rat. primat. cap. 8. §. 6.

li 1: *Necesse est*, inquit, ad unitatem Ecclesiae, non solum ut omnes particularis ecclesiae ministri, laici videlicet et ecclesiastici Episcopo suo adhaereant; verum etiam ut inter Episcopos primus existat, qui omnibus praesideat, prospiciatque omnibus quaecumque ad conservandam unitatem necessaria sunt.

COROL. Exterior itaque ac visibilis Ecclesiae christianae unitas duabus potissimum rebus continetur, fide (§. VIII.) et charitate (§. IX.). Ad eam conservandam necessaria est unitas Episcopatus, non in ecclesiis tantum singulis (§. X.), verum etiam in Ecclesia catholica (§. XI.). Vnde duo sunt, quae homines potissimum ab Ecclesia divellunt: haeresis nimirum, qua fidei unitas, et schisma, qua pax et charitas dissolvitur.

SCHOL. Ex his potissimum rebus aio exteriorem Ecclesiae unitatem aestimandam esse. Ceterum non ignoro pluribus de causis Ecclesiam unam dici posse. *Febronius tom. 3. pag. 313. seq.* Vnam Sacramentorum participationem superioribus duobus capitibus adiciunt plerique ad plenam corporis ecclesiastici unitatem exprimentam. Verum haec non tam unitatem ipsam, quam unitatis significationem ac medium innuit: id quod de aliis etiam, quae ad unitatem referri solent, censendum esse ait recte *Ballerinius de vi ac ratione primatus cap. 10. §. 2.*

§. XII.

Notio communionis catholicae.

Itaque certum nobis esse debet, unitatem non minus quam Ecclesiam ipsam oportere visibilem esse: nulla enim esset, ut *Augustinus* ait¹, securitas unitatis, nisi pateret. Quae autem conspicua oculis sit unitas, ea non in amore et interna dilectione, sed in ex-

C 2

ter-

¹ Artic. 9. part. 1. cap. 2.

² Lib. 3. in parmen. n. 28.

terna et manifestis declarata indicis charitate sita est: quam *catholicae communionis* nomine veterum more significamus. Vnde conficitur unitate pacis visibili Ecclesiae necessaria (§. IX.) communionis catholicae unitatem ita contineri, ut una *Christi* ac visibilis Ecclesia non nisi in unica communione reperitur, a qua qui absumunt, in Ecclesia non sint. Vt autem omnes *Christi* fideles catholicae communionis vinculo colligati unam constituere ac visibilem Ecclesiam dicantur, non hoc necesse est, ut singuli inter sese nullo medio uniti communicent, quod ne fieri quidem potest; sed ut cum suis quique *Episcopis* uniantur et communicent (§. X.), quorum mutua communio et canonica per varios gradus subordinatione universum christiani nominis corpus in unam cogitur communionem *Episcopi* unius, qui unitatis catholicae centrum est et origo (§. XI.): ex qua omnium christianorum cum centro suo communio illa existit catholica pacis et charitatis unitas, quam *qui non tenet, Dei legem non tenet, non tenet Patrius et Filii fidem, vitam non tenet et salutem.* Cyprianus de unitate Ecclesiae.

§. XIII.

Involvit membrorum subordinationem.

Etsi autem omnes christiani fraternae charitatis vinculo iuncti eiusdem corporis membra sint (§. XII.), eorumdem Sacramentorum participes (§. XI.) per quae pariter ad beatorem vitam omnes contendunt (§. VI.), non est tamen vel idem omnium in eodem coetu munus vel potestas eadem: quod *Apostolus* in priore ad Corinthios epistola adeo perspicue tradidit, ut omnem videatur dubitandi facultatem ademisse 1. Hunc locum respiciens *S. Gregorius Nazianzenus*, ordo, ait, in Ecclesiis

1 Cap. XII.

illis quoque constituit, ut alii oves sint, alii pastores: alii praesint, alii subsint ac pareant: alius velut caput sit, alius pedes, alius manus, alius oculi, alius aliud quoddam corporis membrum ad totius Ecclesiae concinnitatem ac utilitatem vel inferius vel praestantius 1. Itaque christianorum non eundem esse in Ecclesia ordinem, evidens est, quippe quorum alii quidem praesint et regant, alii regantur ac subsint. Sed nec horum, quibus gubernandae societatis cura commissa est, eadem est omnium functio, auctoritas eadem. Vnde graduum varietas ac subordinatio, quae superiore hunc, illum iubet esse inferiore, ne, dum pares iure omnes esse desiderant, disiunctis sententiis dissolutaque communione unitatem divellent Ecclesiae necessariam (§. XII.).

SCHOL. Agnovit hanc necessitatem subordinationis *Gasp. Zieglerus*, et camque auctore ipso Deo institutam discrete adfirmat. *Comparatio ista apostolica*, inquit, non integro tantum Ecclesiae coetui, sed etiam, et praecipue quidem, ministerio ecclesiastico, quod speciale in ea corpus constituit, applicari potest. Nisi enim alius in eo oculus, alius manuum, pedem alius, et sic deinceps repraesentaverit, fieri non potest, ut *ἕνα ὄφθαλμον καὶ ἓνα πόδον*, quod iubet *Apostolus* 2, fieri et expediri omnia queant 3: Et voluit adeo ipse Servator Ecclesiae suae architectus, dum *ἐκαστοῦ ὀφθαλμοῦ* istius aedificii delineavit, ut plures sub diversis ordinibus, quos praescripsit, ad structuram istam concurrerent, suamque quisque sibi assignatam portionem pro modo facultatum suarum ab ipso Deo concessarum extruderet 4: Quae quum ita sint, bono consilio et maximo cum Ecclesiae compendio in ipso etiam ministerio ecclesiastico propter diversos ordines constituti sunt, tum qui regerent, tum qui regerentur, qui utrique tamen ad certas vicissim leges adstringi debent, si quidem inter eos perpetuam consistere velimus

1 Orat. 26. de moderat. in disput. servanda.

2 I. Corinth. XIV. 40.

mus harmoniam : : *Necessariam inter Ecclesiae ministros talem subordinationem dicimus, quae regendi et parendi, partes distribuit* : : *parēs enim et aequales ubi esse cupiunt omnes, quid aliud inde sperandum, nisi inordinata confusio, discernitis sententiis, ac praeposteris temporibus omnia pessime disturbans.* In praef. ad tract. de superintend.

§. XIV.

Et diversos ministerii sacri gradus.

Atque hic graduum, muneribus ac potestate distinctorum quidem, certa tamen lege subordinatorum concinnus ordo *hierarchia ecclesiastica* dicitur. Quare aliud est *status* Ecclesiae, aliud *hierarchia*. Ille clerum a plebe separat: haec ordinem exprimit ac subordinationem eorum, quos *Christus* instituit ministros ac dispensatores mysteriorum ¹, atque Episcopos posuit regere Ecclesiam Dei ². Vnde vulgo duplex statuitur, *ordinis* una, altera *iurisdictionis*. Utraque arctioribus quidem in principio, ac post etiam aliquandiu, limitibus circumscripta constitit: utramque aucto fidelium numero, et propagato sensim credentium coetu explicari magis ac distingui necesse fuit; sed ratio tamen utriusque, et a *Christo* indita forma (§. IV.), quae praeter *multitudinem* credentium, *Episcopos* Apostolici muneris heredes ³, et *Presbyteros* discipulorum locum obtinentes ⁴ sub uno *Christi* in terris *Vicario* (§. XII.) fide et charitate in unum corpus coniungit (§. II.), eadem semper atque invariata retenta est. Verum haec nobis iam paulo explicatius disputanda sunt.

SCHOL.

1 I. Corinth. IV. 1.

2 Ab. XX. 28.

3 Cyprian. epist. 42. edit. Baluz.

4 Hieron. epist. ad Fabiol. mans. 6.

SCHOL. Sunt qui *discipulorum* munus extraordinarium fuisse, et ad tempus dumtaxat institutum volunt. Quae opinio si vera esset, dimittenda utique Hieronymi sententia foret, qui ordinem hunc in Presbyteris perstitisse discrete tradidit. Sed illa profecto vanissima coniectura est, et ipsis sacris litteris aperte contraria. Vid. Frid. Eberh. Rambach in praefat. ad *Blakmori antiq. christ. tom. 1. praef. §. 7.* Sunt porro qui discipulorum septuaginta et Apostolorum idem fuisse munus eademque potestatem contendunt. Sed antiqui Patres eo loco discipulos habebant, ut Apostolis gradu inferiores fuisse contenderent: ita Chrysostomus, ita Tertullianus et Clemens Alexandrinus senserunt docueruntque palam, ut intelligi possit, communem eam ductam ab Apostolis traditionem fuisse, quae hoc minus reiici a quoquam potest, quo magis consentanea est his, quae de utroque ordine divinis litteris consignata sunt. Vid. *cit. praef. §. 6.* Mosheim de reb. christ. Saec. I. §. 6. et 7.

CAPVT II.

DE HIERARCHIA ECCLESIASTICA.

§. XV.

Christiani Clerici sunt aut Laici.

In primis duo sunt Christianorum genera *Clericorum* et *Laicorum*. Scilicet ministerium ecclesiasticum, quo nomine ordo illorum, qui docentium, pastorum, regentium munere in Ecclesia funguntur (§. XIII.), venit, certum est, *Christi* ipsius ab institutione originem ducere (§. IV.). Tam enim multa sunt et tam manifesta institutionis istius in divinis litteris testimonia, ut nul-

1 Ioann. XX. 21. Matth. XXVIII. 19. Marc. XVI. 15.

nulla possint disserendi subtilitate in alium sensum detorqueri. Neque vero instituit hoc *Christus* tantum, verum modum etiam doctrinae ac formam praescripsit, rationemque administrandi Sacramenta monstravit; ac potestatem dedit remittendi retinendique peccata, non omnibus promiscue, sed his dumtaxat, qui vocati rite, et ad ministerium obeundum legitimo modo constituti essent. Ut negari non possit, quin et haec et alia huius generis complura, quae ad ministerium sacrum pertinent, ita sint ordinis istius propria, ut sine fraude et iniuria, sine violata divinae institutionis lege occupari ab aliis minime possint. Hos autem in alio et a ministris seiuncto ordine connumerari, quid sit, quod vetet, fateor, me intelligere non posse. Etsi vero, quum de re satis consuet, nolim de nominibus cum quoquam disceptare pertinacius: non dissimulabo tamen, ad eorum libenter accedere sententiam, qui clericorum laicorumque appellationes ipsis adeo rerum christianarum initiis aequales esse putant.

SCHOL. Id quod contra Seldenum et Rigaltium probat Ios. Bingham *orig. eccles. lib. 1. cap. 5.* et ante hunc Petrus de Marca in *diss. de discrimine clericorum et laicorum ex iure divino.* Iustum vero Henningium Bohmerum distinctionem hanc iuris esse divini negantem praecipue *dissert. 6. et 9. ad Plinium et Tertullianam* resellunt accurate Auctores memoriarum Trevoltinarum *ad ann. 1712. pag. 1800.* et praeter Kippingium, Buddeum, Moshemium theologos et protestantium communi-
one doctissimos, novissime et nostris Placid. Fixmillner *de resp. sacr. orig. divin. Exercit. 3.*

§ XVI.

- 1 Gal. I. 8. 9. 12.
2 I. Corinth. XI. 23.
3 Ioann. XX. 23.

§. XVI.

Clericorum diversi gradus.

Clericorum ordinem universum hierarchia complectitur, in varios gradus distributum, quorum alii *divini iuris* sunt, alii *ecclesiastici* (§. XIV.). De his deinceps agemus. Ex iis vero postremus est gradus *Diaconorum*, quos dubium nullum est, quin iam primis illis ac beatis Ecclesiae temporibus ad hierarchiam sacram relati fuerint; nam et in sacris litteris frequens eorum iniecta est mentio, et antiquissimi rerum christianarum scriptores Diaconos constanter ceteris duobus a Deo institutis gradibus Episcoporum scilicet et Presbyterorum accensuerunt. Ita *Clemens Romanus*, Apostolorum, quod omnes norunt, et discipulus et comes in priore ad Corinthios epistola: *Apostoli*, inquit, *nobis evangelizaverunt a Domino Iesu Christo, Iesus Christus a Deo. Misus est ergo Christus a Deo, et Apostoli a Christo. Itaque :::: acceptis mandatis :::: egressi sunt adnunciantes, adventurum esse regnum Dei :::: Praedicantes ergo per regiones et urbes :::: Episcopos et Diaconos constituerunt.* Hoc teste perspicuum est, et constitutos ab *Apostolis* Diaconos pariter et Episcopos eodem mandato, quo per regiones et urbes *iussi* sunt adventurum Dei regnum praedicare. Atqui hoc procul dubio *Christi* mandatum fuit; ut appareat *Christi* mandato institutos ab iis non Episcopos tantum, verum etiam Diaconos. Neque hoc nove, pergit idem *Clemens*: *a multis enim temporibus scriptum erat: constitutum Episcopos eorum in iustitia, et Diaconos eorum in fide.* *Clementi* consentit *Ignatius* in epistola ad Trallianos. *Cuncti reverentur*

D

- 1 AB. VI. 1. XXI. 8. ad Philipp. I. 1. I. Tm. III. 8.
2 Matth. XXVIII. 19.
3 Isa. LX. 17. ap. Coteler. tom. 1. pag. 171. 6

tur Diaconos ut mandatum Iesu Christi exequentes ministerio suo; et Episcopum, ut eum qui est figura Patris; Presbyteros autem ut consessum Dei. Sine his Ecclesia non vocatur ¹. Neque alia Sanctus Polycarpi sententia fuit, quam in litteris ad Philippenses datis scribit: *Subiecti estote Presbyteris et Diaconis, sicut Deo et Christo* ²: quod quidem S. Martyr dicturus minime fuerat, si Diaconorum magis quam Presbyterorum institutionem mere humanam credidisset. Quae autem docebat Polycarpus, ea docebat audita a Ioanne, quo praeceptore usus est, et a ceteris Christi discipulis: quippe nonnullos Apostolorum, et eorum, qui viderant Dominum, Magistros habuerit et viderit; Hieronymo teste de script. eccles. cap. 27.

SCHOL. I. Primam Diaconorum institutionem Lucas memoriae prodidit Act. cap. VI. Ab iis enim tunc institutis Diaconis ducunt Patres originem Diaconorum, qui posthac constanter in ministerio altaris versabantur: veluti S. Cyprianus in epist. 68. quae est ad Clerum et plebem Hispaniae, et Concilium Neo-Caesareense ann. 314. can. 14. Quae sententia, si vera est, ut est sane magis certa quam verisimilis, Pfaffii illa in orig. ecclesiast. cap. 2. art. 2. pag. 43. et aliorum probari minime potest, qua septem illos viros munus gessisse statuitur non ordinarium sed extraordinarium hierosolymitanae Ecclesiae proprium; atque idcirco Diaconos, quorum Paulus in epistolis suis meminit, ab hierosolymitanis illis plane fuisse diversos. Coniecturam hanc nulla probabili ratione niti Moshemius probatum dedit de reb. christ. ante Constant. M. Saec. I. pag. 120. seqq.

SCHOL. II. Aliam muneris huius interpretationem dedit Iust. Henna. Bohmerus in dissert. 5. ad Plin. §. 20. Disputat eo loco vir doctus septem illos viros pauperum curationi praefectos ab Apostolis, non Diaconos fuisse,

¹ Ap. Catech. tom. 2. Bibl. Patr. pag. 22.

² Ap. Catech. tom. 2. pag. 190. §. 5.

se, sed Presbyteros. Duidam ante hunc Thomas Bilsonus Presbyterorum nomine etiam Diaconos in libris novi testamenti indicari stauerebat lib. de perpetua eccles. gubern. cap. 10. Burnetus autem septem illos Apostolis prope aequales fecit: Diaconos vero Paulo memoratos Presbyteros interpretatus est. Vtraque haec opinio habet aliquid, quod ad firmandum Bohmeri sententiam conferre potest, quae si probari posset, sequatur sane necesse est illud, quod efficere magno tonatu intendebat, primos coetuum christianorum Presbyteros, non sacrorum ministerii, sed bona pauperum rite administrandi causa potissimum fuisse institutos. Verum nihil inesse ponderis Bohmeri argumentis ostendit Moshemius loc. cit. pag. 122. seqq.

§. XVII.

Diaconorum ordo a Deo institutus.

Ipse tamen etiam Moshemius divinam huic muneris institutionem abiudicat ea maxime ratione, quod Paulus, ubi munera enumerat divinitus inter Christianos instituta ¹, nullam plane Diaconorum mentionem faciat, ipse licet aliis in locis, quales esse deceat Diaconos, discretis sententiis praecipiat. Atque in hoc nescio, an quemquam e suis non consentientem habeat. Quorum est illud etiam ministerium Diaconorum in principio non sacrum, sed profanum fuisse in pauperum cura et bonorum communium quotidiana distributione situm: quod quidem ex ipsis Apostolorum actis liquere aiunt, quae nullum, praeterquam quod ad viduarum alimenta pertinet, ministerium Diaconis attribuunt, unde mensarum illos et viduarum ministros vocet S. Hieronymus ². Huic sententiae aperte favet Synodus Trullana ³. Humanam autem

¹ I. Corinth. XII. 28. Eph. IV. 11.

² In epist. ad Evang.

³ Can. 16.

tem Diaconatus originem esse *S. Cyprianus* non dissimulabat, dum in epistola ad Rogatianum ¹ monet eos: *Meminerint, quoniam Apostolos, id est, Episcopos, et Praepositos Dominus elegit: Diaconos autem Apostoli post adscensum Domini in caelos sibi constituerunt episcopatus sui et Ecclesiae ministros.*

§. XVIII.

Respondetur contrariis.

Sed haec profecto tanti non sunt, ut communem Ecclesiae Christianae sententiam antiquissimorum Patrum traditione firmatam (§. XVI.) cogant deserere. Nam *Cyprianus* iubet quidem meminisse Diaconos, se post adscensum Domini constitutos demum ab Apostolis, Episcopos vero a *Christo*; nec tamen hoc voluit *S. Martyr*, quasi horum quidem ordo divinae, humanae illorum esset originis: sed hoc voluit *Christum* per se, ut ait schola, Episcopos, Diaconos vero per Apostolos instituisse, quod ipsum etiam satis grave ad conciliandum Praepositis honorem, reprimendamque Diaconorum temeritatem fuit, qui Episcoporum auctoritatem vilem habebant. Alioqui *Cyprianum* Diaconorum ordinem non minus quam Presbyterorum a Dei ipsius institutione repetisse, dudum est, quod viri docti penitus confecerint. Operam vero Diaconorum, quos a plebe selectos Apostoli leguntur ordinasse, ad mensarum curam dumtaxat et subsidium viduarum pertinuisse, ut credam, vetant sanctiora eorumdem ministeria, quae in Evangelio praedicando et in Sacramentis administrandis praestitisse eos ipsae divinae litterae testantur ². Vetant etiam luculenta *Ignatii* et *Polycarpi* (§. XVI.), tum et *Cypriani* (§. XVII.)

10-

¹ Epist. 65.² Ad. VII. et VIII.

testimonia ¹. Et amabo! cur easdem prope in Diaconis quas in Episcopo dotes requirit *Apostolus* ², si tam vile eorum, ut contenditur, ministerium fuit? an tantum necesse fuit adhibere studium in deligendis, qui prandia mensae pararent, ministris? cur his constituendis non sola sufficit plebis electio? cur oratione? cur manuum impositione opus fuit? nimirum *ideo* tam diligenter haec et caute convocata tota plebe gerebantur, ne quis ad altaris ministerium vel ad sacerdotalem locum indignus obreperet. *Cypr. epist. 68.*

§. XIX.

Instituti sunt ad ministerium sacrum.

Neque vero *S. Hieronymus*, dum mensarum eos ac viduarum ministros vocat, alia eis ac praestantiora ministeria adimit. Idem enim *S. Doctor* Diaconos habebat, ut Cleri partem laicis *Christi* mandato superiorum ³, parique cum Episcopis et Sacerdotibus continentiae lege adstringi probat ex eo, quod immaculatam cum Presbyteris hostiam offerant ⁴, et in tertio *Sacerdotii* gradu collocat ⁵. Dum igitur Diaconorum quorundam fastum repressurus, ministerii, quae institutionis occasionem praebuit, vilitatem obiciebat, non decebat haec in eum torquere sensum, ut a ministerio altaris eos penitus remouisse putaretur. *Trullanae* vero *Synodi* nihil moror auctoritatem, quae dum Constantinopolitanae Ecclesiae usui regulae Neo-Caesarensi adversanti ficta interpretatione praesidium adferre voluit, prodere traditionem *PP.* maluit, quam institutum desere-

re,

¹ Bingham orig. eccles. lib. 2. cap. 20.² I. Tim. III.³ Lib. 1. adu. Iovin. 34.⁴ Ad Pamach. e. 11. 43. n. 10. edit. Veronae.⁵ Ad Hesiod. epist. 14. n. 8.

re, ut doctissimus *Espenius* observat. Ceterum Diaconorum ordinem altaris ministerio addictum non negat *Synodus*, qualem in Ecclesia Graeca semper existisse nemini dubium est.

SCHOL. Conf. Natalis *Alexander* in *Hist. eccles. Saec. I. dissert. 7.* *Dionys. Petavius* in *diss. ecclesiast. lib. 2. cap. 1.* et alii ex Theologis nostris passim.

§. XX.

Episcopatus pariter et Presbyterium divinae sunt institutionis.

Praeter Diaconos Deo ita praecipiente ab Apostolis ordinatos (§. X.) duo sunt alii ab ipso Servatore nullo medio instituti ordines, *Episcoporum* et *Presbyterorum*, quorum hi successione iure discipulorum, illi *Apostolorum* in Ecclesia eius locum obtinent (§. XIV.). Ac de *Episcopis* quidem hoc clarissime traditum est memoriae a *Tertulliano*, *Clemente Alexandrino* et *Origene*, qui omnes proximo post aevum apostolicum saeculo vixerunt 1. Sanctum vero *Cyprianum* iis prope aequalem in eadem fuisse sententia, e pluribus eius locis testatissimum est. *Episcopos* enim *Apostolis vicaria ordinatione successisse* adserit in epistola ad *Florentium* 2. *Alibi*, quoniam *Apostolos*, inquit, id est, *Episcopos* et *Presbyteros* Dominus elegit 3. Ob eam rem episcopalem auctoritatem *Ecclesiae gubernandae sublimem et divinam potestatem* vocat 4. Cum primis autem hoc docet in ea epistola, quae est ad *Lapsos*, cuius hoc initium est: *Dominus noster, cuius praecepta metuere et observare debemus, Episcopi honorem et Ecclesiae suae ratio-*

1 *Bingham orig. eccles. lib. 2. cap. 1.*

2 *Epist. 69.*

3 *Epist. 65.*

4 *Epist. 55.*

*tionem disponens in Evangelio, loquitur et dicit Petro: Ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super istam petram :::: Inde per temporum et successionum vices Episcoporum ordinatio et Ecclesiae ratio decurrit, ut Ecclesia super Episcopos constituatur, et omnis actus Ecclesiae per eosdem Praepositos gubernetur. Quum hoc itaque divina lege fundatum sit, miror quosdam audaci temeritate sic mihi scribere voluisse 1. Nam hoc quidem loco conceptis verbis adfirmat, divina lege fundatum esse, ut omnis actus Ecclesiae per Episcopos gubernetur. Vnam his addo *Nicaeni Concilii* tempore clarissimum Praesulem Sanctum *Athanasium* ita scribentem *Dracontio*: *Quod si constitutio Ecclesiarum tibi non placet; aut nullam omnino mercedem Episcopi functioni destinatae arbitraris; et Servatorem, qui eam ita instituit, contemnis: oro te, ne istiusmodi quid in mentem admittas, neque auctores istiusmodi consiliorum sustineas. Non enim ista digna sunt Dracontio. Nam quae Dominus per Apostolos instituit, et bona sunt et firma persistunt. Quod si autem episcopalem functionem, de qua hic Athanasio sermo est, Servator instituit, si Dominus per Apostolos, quin ea divino iure instituta sit, profecto nemini dubium esse potest.**

COROL. Vnde inanis est distinctio quorundam inter *divinum ius* et *apostolicum*, ita ut *Episcopatum* apostolico, non *divino iuri* tribuendum existiment. Nam quum, ut scite observat *Beveregius*, *Apostoli in Ecclesia propaganda et stabilienda divinitus inspirati atque adiuti fuerint, nihilque fecerint, nisi quod a Christo traditum acceperant, et nihil Christus* *visu & pariter, nisi quod a Deo; quare distinguendum sit, vel quomodo distinguatur inter ius apostolicum et divinum, se prorsus nescire.* In *Cod. canon. eccles. primit. vindic. lib. 2. cap. 11. §. 18.*

§. XXI.

1 *Epist. 27.*

§. XXI.

Et illi quidem his tam ordine, quam potestate superiores.

Vt autem de divina Episcopatus origine veterum dubitabat nemo (§. XX.), ita Episcoporum supra Presbyteros auctoritatem ad divinam pariter institutionem mira omnes consensione referebant. Certe ab ipsis inde Apostolorum temporibus usque ad Aërium hominem dignitatis quam christianae pacis cupidiorum nemo unus exstitit, qui Presbyteros eiusdem, atque Episcopos ordinis esse statueret. Contra ea vero omnes, quorum ad nostram memoriam conservata sunt monumenta, ubi ecclesiasticos ordines enumerant, tres istos, Episcoporum scilicet, Presbyterorum et Diaconorum velut distinctos, atque alterum altero superiorem recensent: id quod a viris doctissimis adeo perspicue, adeo luculenter demonstratum est, ut ex hac tanta Patrum consensione victi etiam, qui repugnabant maxime, confiterentur denique vix sexagesimo ab Apostolis anno, nullam facile reperiri ecclesiam, quae non ab uno quodam ac singulari Episcopo administrata fuerit, ceteris Presbyteris praesidente, summamque in universo coetu auctoritatem exercente. *Bevereg. loc. cit. §. 16.*

SCHOL. I. Hoc autem ipsum eiusmodi est, ut causam penitus conficere videatur *Beveregio loc. cit. §. 17.* Primo enim, inquit, primos Apostolorum successores, quos latere non potuit, quomodo Apostoli Ecclesiam perpetuo administrandam fore decreverant, pietissimos fuisse viros, totosque Christi cultui devotos, nemo vel negare potest vel dubitare qui christianam religionem praesefert. Tanta enim fide, tanta pietate, tanto in Christum amore praediti erant, ut Evangelium ab ipso praedicatum sanguine suo consignare semper parati es-

sent,

sent, quippe qui se suaque omnia Christo dedicarant. Quocirca si potuissent, haud dubie numquam voluissent quibus eorum maiorem sibi supra fratres suos potestatem usurpare, quam Dominus ipsis prius concesserat. Hoc enim cum vera pietate neutiquam consistit, ac propterea in tam sanctos pioque viros cadere non potuit: Quid enim in Christum magis impium, quam sacram ipsius institutionem sacrilega manu violare? in fratres quid magis iniquum, quam suis eos privilegiis spoliare, et totam istam auctoritatem, quae ipsis omnibus in commune a Christo commissa fuerat, sibi soli arrogare? Haec tamen egregia sunt ista facinora, quae presbyteranae paritatis adsertores primis Apostolorum discipulis et successoribus imputare non erubescunt, dum eos statim post Apostolorum obitum se supra fratres suos insolentia dominatus extulisse adseverant: Et praeterea ut si potuissent, numquam voluissent: sic etiam e contrario, si voluissent, numquam potuissent aliam quam apostolicam ecclesiasticae administrationis formam ubique saltem terrarum introducere ac stabilire. Si una, fateor, alterave duntaxat ecclesia a singulari Episcopo gubernata fuisset, suspicari forsitan liceret, aliquam apostolicae institutioni violentiam ibi nefario illatam esse. Res autem longe aliter se habuit. Omnes enim ecclesiae ab Apostolis constitutae, etiamsi magno locorum intervallo disteminatae, sibi invicem vix nomine tenus cognitae, in unam eandemque regiminis formam conspirarunt: adeo ut secundo nondum adulto saeculo, ac proinde statim post Apostolorum obitum nullam invenire sit ecclesiam, quae non a singulari Episcopo administrata fuerit. Quod fieri nequaquam potuit, nisi omnes ecclesiae eandem disciplinae atque administrationis formam una cum fide ab Apostolis traditam accepissent, cetera. Conf. *Rauttenstrauch instit. iur. publ. eccles. sect. 1. cap. 7. §. 102.*

SCHOL. II. Primus fuit Saeculo IV. Aërius, qui

E

Epi-

Episcopatus, quem fertur ammississe, spe deiectus, Episcopum a Presbytero nulla re differre ausus est adseverare, haereticis ob eam rem annumeratus, Augustino teste de *haeresib. cap. 53. Cuius dogma supra hominum captum furiosum et immane* vocat Epiphanius *haeres. 75. Sepultam diu doctrinam Aërii Wiclefus*, quem et ipsum Wigorniensis episcopatus spes fefelisse dicitur, recoxit, discipulum nactus Calvinum *Inst. lib. 4. sect. 2. §. 2. pag. 392.* Ab hoc acceptam sententiam acerrime propugnabant Salmasius *lib. de Episcopis et Presbyteris*, quam sub nomine Walonis Messalini edidit *Lugdun. ann. 1641. David. Blondellus in apologia pro sententia Hieronymi de Presbyteris et Episc. Amstelod. ann. 1646. Franc. Buddeus Exerc. de orig. et potestate Episcoporum. Jen. 1702. Iust. Henn. Bohmer. diss. 7. ad Plin. et Tertull. cap. 3. pag. 393. seqq.* alii passim. Salmasio et Blondello responderunt non e nostris tantum Dionysius Petavius *in libris de hierarchia ecclesiastica*, Morinus *de sacris ordinat. part. 3. exercit. 3. Natalis Alexander in Hist. ecclesiast. Saec. IV. diss. 44. Ioann. Dartis lib. de Episcopis et Presbyteris, et eorum differentia*; verum etiam ex Britannis eruditissimi viri Thomas Bilsonus *de perpetua Ecclesiae Christi gubernatione. Lond. 1611. 4. Ioann. Pearsonius in vindic. Ignatian. part. 2. cap. 13. Beveregius in cod. can. Eccles. primit. vindic. lib. 2. cap. 11. Hansmondus libro de Episcopis et Presbyt. Lond. 1611. Franc. Prokesby in Hist. hierarchiae Ecclesiae primitivae per tria saecula, et initium quarti. Lond. 1712. germanice nuper edita. Bingham orig. ecclesiast. lib. 2. cap. 1. vol. 1. pag. 53. seqq. Iac. Vsserius de origine Episcoporum*, ut alios non commemorem.

§. XXII.

§. XXII.

Quod ex sacris litteris constat.

Leve enim est profecto, in quo vim magnam positam esse putabat *Bohmerus* 1 nomen Episcopi etiam Presbyteris in sacris litteris interdum tribui. Nam ut demus hoc liberaliter, quod tamen sunt qui in dubium revovent; quid hinc confeceris amplius, quam in principio christianorum coetuum Praepositos alio nomine appellatos fuisse, deinde vero invaluisse, ut Episcopi dicerentur ii tantum, penes quos in unaquaque ecclesia summa regendi potestas esset? de quo quidem ego non lim disputare pertinacius. Quid enim appellationum haec seu varietas seu communitio ad evertendam Episcoporum verustatem momenti habet, dum constet, viventibus ipsis et probantibus *Apostolis*, in ecclesiis saltem maioribus uni praeceteris eminenti principatum fuisse attributum? *Et magnum habet haec sententia praesidium*, inquit *Moshemius* 2, quod numquam, quidquid etiam laborent, delitescunt presbyteriani qui nominantur, in Angelis illis, ad quos datae sunt epistolae, quas *S. Ioannes iussu ipsius Servatoris septem Asiaticis Ecclesiis misit* 3. Certe liquet has epistolae vel obiter legenti, Angelos istos homines esse auctoritate praeditos, quibus et vitia familiarum, in quibus versabantur, dedecori ac virtutes laudi dari poterint. Similem huic *Timothei* fuisse auctoritatem a *Paulo* illi commendatam ex eo potest perspicue intelligi, quod ea auctoritate quemadmodum eum uti deceat, sollicito monet: ne scilicet manus cuiquam cito imponeret: adversus Presbyteros accusationem ne reciperet, nisi sub duobus tribus-

E 2

ve

1 Cit. diss. cap. 3. §. 8.

2 De reb. christ. ante Const. Saec. I. §. 41.

3 Apocalyp. II. et III.

ve testibus : ut haec custodiret omnia sine praedicio, nihil faciens in alteram partem declinando ¹. Quae quidem admonitiones frustra fierent, inquit *Beveregius* ², ac inaniter, imo inepte et ridicule, nisi *Timotheus* et ordinandi, et accusationes contra Presbyteros prolatas audiendi, et causas denique ecclesiasticas iudicandi potestatem accepisset. Atque huiusmodi potestas fuit etiam *Titi* in insula Creta, quod ex epistola ad eum scripta apertum est. *Huius rei gratia reliqui te Cretae*, ait *Apostolus* ³, *ut ea, quae desunt, corrigas, et constituas per civitates Presbyteros, sicut et ego disposui tibi*. Quam autem in Asia *Timotheus*, *Titus* in Creta potestatem exercuerunt, eamdem fuisse in aliis etiam qui tum ecclesiis habuerint sibi creditas, pro certissimo potest recipi.

COROL. Itaque hierarchia ecclesiastica non demum post aetatem Apostolorum novo ausu introducta est, sed in ipsis adeo rei christianae initiis ex ipsius Christi mandato instituta est ordinataque, ita ut quemadmodum *Diaconi* gradu inferiores suberant Presbyteris (§. XVI.) ita hi *Episcopis* (§. XXI.) tamquam qui supremam in omni fidelium coetu, non dirigendi tantum, verum regendi etiam ac disponendi potestatem a Deo ipso collatam exercebant (§. XXII.). *Attendite vobis*, scriptum est de his, *et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei* ⁴. Recte proinde Tridentini Patres: *Si quis dixerit, in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex Episcopis, Presbyteris et ministris, anathema sit. Sess. 23. can. 6.*

§. XXIII.

- 1 *I. Tim. V. 19. seqq.*
- 2 *Loc. cit.*
- 3 *Ad Tit. I. 5.*
- 4 *Ath. XX. 28.*

§. XXIII.

Primatus a Deo institutus.

Atque haec quidem singularum est coetuum hierarchia sapienter ita per diversorum graduum legitimam subordinationem temperata, ut in uno demum totius coetus supremo pastore desineret (§. XIII.). Quae autem istam Praepositi unius singularem auctoritatem in singulis Ecclesiis exigebat, ut concordia scilicet inter Presbyteros servari, conventus ecclesiae cogi ac gubernari, fluctus et factiones forte in populo nascentes sine strepitu et dissensione componi possent ¹; eidem in Ecclesia Catholica ex innumera particularium coetuum multitudine in unam societatem compacta multo magis locum esse oportere evidens est. Nam, quod prudenter monet *Hugo Grotius* ²: *ordo sive in partibus sive in toto consistetur principatu quodam, sive Praepositi unitate*. Est quidem populi sui unum atque essentiale caput *Christus* ³: sed visibilis Ecclesiae Catholicae unitas (§. XI.) visibilem et conspicuam omnibus Praepositi unitatem deincepsbat. Vnde unum omnibus schismatis tollendi causa ⁴, tamquam principem potestatis suae vicarium praeposuit, qui quidem non dominans in clero arbitrarium ⁵, sed ad normam Evangelii charitate ac lenitate temperatum imperium exercebat: oves pasceret ipse forma gregis factus ⁶, ceterosque eiusdem gregis pastores a *Spiritu Sancto* positos tamquam fratres ac ministros regeret coheretque ⁷.

SCHOL.

- 1 *Mosheimius loc. cit.*
- 2 *Vot. pro pac. eccl. art. 7.*
- 3 *I. Corinib. III. 11. ad Ephes. I. 22.*
- 4 *Heron. adv. Iovin. lib. 1. n. 26.*
- 5 *Matth. XX. 25.*
- 6 *I. Petr. V. 3.*
- 7 *Matth. XX. 26. Luc. XXII. 32.*

Schol. Qui huius naturae est primatus, eum cur aut indoli Ecclesiae adversum, aut iniurium Christo, et libertati discipulorum eius inimicum putem, nullam causam reperio. *Præcipua atque essentialis potestas semper Christi est Ecclesiae suae proprii capitis; Episcoporum, et Primatis vicaria et ministerialis. Inde est, inquit Barthel. opusc. Iurid. tom. 2. de iure reform. §. 2. quod in Episcopatu animarum nostrarum Christus nullum habeat successorem, sintque Apostoli et Episcopi Christi in terris dumtaxat vicarii, potestatem tantum ministerialem, non abolutam habentes.*

§. XXIV.

Primum Petro collatus est.

Eximio huic muneri in Ecclesia gerendo, quem ex Apostolis suis destinaverit *Servator*, iam tum haud obscure indicabat, quando Petro dicebat: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. Et tibi dabo claves regni caelorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis* 1. Clavium enim nomine gubernandae Ecclesiae eamque peculiarem Petro tributam potestatem hoc loco, constans est *Sanctorum Patrum* traditio. Etsi enim *petram*, super qua aedificaturum se *Christus* Ecclesiam suam significat, alius quidem *Christum* ipsum, *fidem* alius et *confessionem Petri*, alius denique cum Petro reliquos etiam Apostolos ac discipulos interpretetur; nihil tamen haec interpretandi varietas isti, quam dicebam, traditioni detrahit. *Petrum* enim ea voce peculiari quadam ratione significari, quotquot *litteralem*, cuius praecipuam in disceptando rationem haberi nemo ignorat, textus sensum

cruc-

1 *Matth. XVI. 18. 19.*

erucere conati sunt, mira consensione ab iis traditum reperio.

Schol. I. Quod adductis eorum testimoniis ostendunt Honor. Tournelius *tom. 2. de eccles. pag. 21.* Petr. Colletus *praefat. theol. tom. 7. part. 2. pag. 226.* Natalis Alexander in *Hist. eccles. Saec. I. diss. 4.* Petr. de Marca *diss. de discr. cleric. et laic. cap. 3.* et nuper in originibus ecclesiasticis celeberrimus Mamachi.

Schol. II. Clavium potestas omnem complectitur potestatem, quae in regendo populo fidei eoque ad salutem aeternam perducendo versatur. Negat hoc quidem Bohmerus *diss. 3. ad Plin. §. 7.* Seldeni *de synedr. lib. 2. cap. 7. §. 2.* Vitrinae *de synag. vet. lib. 3. part. 1. cap. 10.* Lightfooti in *horis hebraicis* interpretationem sequuntur. Alias aliorum interpretationes recenset Pfaffius *orig. iur. eccles. pag. 9. seqq.* Conf. Placid. Fixlmillner *de reipubl. sac. orig. divin. Exercit. 2. sect. 1. §. 3. pag. 35. seqq.*

§. XXV.

Quod ex sacris litteris constat.

Eandem *Petri* prae ceteris *Apostolis* praerogativam probat similis huic locus *Ioannis cap. XI. 1.*, ubi quum *Christus* iterum ac tertio *Petrum* interrogasset; *Simon-Ioanne diligis me plus his?* respondisset autem *Petrus*: *Domine, tu scis quia amo te: Christus* semel iterumque subicit, *pascere agnos meos*: postremo autem, *pascere oves meas*. Pascendi enim munere dignitatem contineri cum potestate coniunctam, non ex divinis modo litteris, verum ex aliis etiam aliorum scriptis ostendit *Barthelius 2.*, iuxta illud de *David*: *Tu pascere populum meum Israël, et tu eris dux* su-

1 *Vers. 15. seqq.*

2 *Loc. cit.*

super Israël 1. Vt quid autem repetita haec de amore interrogatio? cur repetitum de pascendo *Domini* grege mandatum datur *Petro*, si nullum peculiare, nullum a ceteris Apostolis distinctum ei munus collatum est? ut alia taceam e sacris litteris argumenta, veluti quod primus omnium, quoties Apostolorum initur census, nominetur 2; seorsim saepe a ceteris ponatur tamquam qui principatum obtineat 3; atque alia huius generis complura *Bellarmino* in primis anxie conquisita 4, quae *Petrum* fuisse ceteris Apostolis praelatum non ambigue insinuant.

SCHOL. Neque sane rem conficiunt, qui *Petrum* ceteris ordine praepositum aiunt, quia aliis seu *aetate*, seu *vocatione* antiquior fuerit. Nam ad vocationem quod attinet, *Andream* *Petro* priorem fuisse, ex *Ioann. cap. I. 40. seqq.* intelligi potest. Vter autem duorum fratrum aetate alterum superaverit, quoniam scriptura tacet, definire pro certo non potest, ut non diffitetur *Basnage annal. eccles. polit. ad annum 30. §. 33.* *Baronius* tamen *Andream* aetate maiorem putavit *annal. ann. 31. §. 24.* qua in re *Epiphanium haer. §1.* auctorem habet.

§. XXVI.

Et Sanctorum Patrum traditione.

Cui quidem interpretationi omnis *Sanctorum Patrum* suffragatur traditio. Innumera pene sunt eorum in hanc rem testimonia, quae praeceteris diligentissime in cultissimo christianarum antiquitatum opere collegit eruditissimus *Mamachus*, e quibus adferemus pauca. Sanctus

- 1 *II. Reg. cap. V. 2.*
- 2 *Matth. X. 2. Marc. III. 16.*
- 3 *Marc. I. 36. Luc. VIII. 45. AB. II. 14.*
- 4 *Lib. 1. de Rom. Pont. cap. 4.*

ctus Basilius 1, *Beatus ille Petrus*, inquit, omnibus discipulis praelatus; cui soli maiora data, quam aliis sunt testimonia, qui praedicatus est beatus, cui *claves regni coelorum* concreditae sunt. *Cyriillus Hierosolymitanus* 2: *Petrus Apostolorum summus et princeps*, quo nomine etiam a *Gregorio Nazianzeno* et *Ephremio Syro* insignitus est. *Ioannes Chrysostomus* 3: *graveum post illum casum; nam nullum negationi par malum; sed tamen post tantum malum iterum cum ad priorem honorem reuehit: Ecclesiae praefecturam sibi per uniuersum mundum tradidit.* *Theodoretus* 4: *Haec de causa Christus Dominus noster Apostolorum principem, cuius confessionem velut basim quamdam et fundamentum Ecclesiae defixerat, fluuare et errare permisit.* *S. Augustinus* 5 *Ecclesiae personam gestare Petrum ait, propter primatum, quem in discipulis habuit.* Quod etiam alibi repetit 6: *Ecclesiae Petrus Apostolus propter Apostolatus sui primatum gerebat figurata generalitate personam* :::: *Natura unus homo erat, gratia unus christianus, abundantiore gratia unus idemque primus Apostolus.* Et ut omittam alios, *S. Leo* 7: *De toto mundo*, ait, unus *Petrus* eligitur, qui et uniuersarum gentium *vocationi*, et omnibus *Apostolis* cunctisque *Ecclesiae* *Patribus* praepositus, ut quaevis in populo *Dei* multi sacerdotes sint, multique pastores, omnes tamen proprie regat *Petrus*, quos principaliter regit et *Christus*.

SCHOL. Haec profecto veram esse non sinunt tam doctrinam eorum, qui omnem abesse ab *Ecclesia* primatum volunt, quarum horum etiam, qui elapso pro-

F

- 1 *In proem. de iud. Dei n. 7.*
- 2 *Carb. 2. n. 19.*
- 3 *Hom. 5. tom. 2. pag. 311.*
- 4 *Epist. 77. pag. 247. tom. 3.*
- 5 *In Psalm. CVIII. n. 1.*
- 6 *Test. 124. in Ioann. n. 5.*
- 7 *Serm. 3. in annu.*

ximo saeculo in eius communionem S. Paulum adsciverunt auctore potissimum Martino de Barcos, cuius viri opinatio praeter alios accurate confutata est ab Illust. de Marca in *diss. de singulari primatu Petri*. Conf. Natalis Alexander *citas. dissert.* Quod autem Paulus palam et in faciem Petro restitisse creditur ex capite secundo epistolae ad *Galatas*, id vero huic, quem propugnamus, primatu tam parum officit, quam quidem illud, quod nonnulli e Sanctis Patribus utrumque simul Romae Episcopatum gessisse memoriae prodiderint; nam ut horum, quae sunt, haud difficilem interpretationem habent, ita illud (etsi demus Cepham a Paulo reprehensum eundem esse Petrum, quod tamen rationibus non prorsus contemnendis impugnavit auctor dissertationis *Cephas non Apostolus sed discipulus Antiochiae a Paulo reprehensus*, Erfordiae excusae) rarum quidem, sed sanctum posteris praebuit in Petro exemplum, ut Augustinus ait 1, *quo non dedignarentur, sibi forte recti tramitem reliquissent, etiam a posterioribus corrigi.*

§. XXVII.

Ratio primatus instituti.

Nunc de ratione ac fine, quem in primatu instituendo sibi *Christus* proposuit, inquirendum est. Hoc autem dum facio, non id quaero, quae causa *Christo* fuerit, ut *Petro* potius, quam alii cuiquam ex *Apostolis* eam dignitatem conferret. Qua quidem in re non una est Patrum sententia. *Hieronymus* illum ceteris praelatum statuebat, quod senior esset 2. *Hilarius* contra, et *Ioannes Chrysostomus*, quod primus a *Christo* vocatus primus etiam in eum crederet 3. Alius caritatem, alius insignem eius confessionem causam fuisse putabat. Sed, ut

1 *Epist.* 82. n. 22.
3 *Hom.* 9. de poen.

2 *Lib.* 1. ad v. Iovin. n. 26.

ut praemonebam, id hoc loco non quaerimus. De causa agitur instituendi primatus, quam certum est, unitatem fuisse Ecclesiae Christianae (§. XI.). Huius enim causa *Christus* 1 *alios dedit*: *pastores et doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, donec occurramus omnes in unitatem fidei* (§. XIII.). Eiusdem gratia unum inter plures eminentiore gradu collocavit, ut, quod ait *S. Hieronymus*, *capite constituto schismatis tolleretur occasio* (§. XII.). Bono unitatis, inquit apposite in eandem sententiam *Optatus Milevitanus* 2, *Beatus Petrus, cui satis erat si, post quod negavit, solam veniam consequeretur, et praeferrri Apostolis omnibus meruit, et claves regni coelorum communicandas ceteris solus accepit. Negare non potes, scribit alibi* 3, *scire te in urbe Roma Petro primo cathedram episcopalem esse collocatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, unde et Cephas appellatus est: in qua una cathedra unitas ab omnibus servaretur; ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent: ut iam schismaticus et peccator esset, qui contra singularem cathedram alteram collocaret.* Similia his *Augustinus* 4, *Pacianus* *Barcinonensis* *Episcopus* 5, et prae ceteris explicate ac frequenter *S. Cyprianus* tum *epist.* 70. tum lib. de unitate Ecclesiae: *Super unum aedificat Ecclesiam, inquit: una est Ecclesia a Christo Domino super Petrum origine unitatis et ratione fundata; namque exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesia Christi una monstretur.* Itaque causam instituti primatus unitatem fuisse christianae societatis certissimum est. Nunc, quae hinc sequantur, videamus.

COROL. I. Atque in primis quidem hinc expeditum est prorsus, primatum in Ecclesia catholica ab ipso humani generis Servatore institutum, *divini*, non *humani*

F 2

iu

1 *Ad Ephes.* IV. 11.

2 *Lib.* 7. de schism. Donat. cap. 3.

3 *Lib.* 2. cap. 2.

4 *Tracl.* 118. in *Ioann.* n. 4.

5 *Epist.* 3.

iuris habendum esse. Hoc Cyprianus perspicue adfirmat laudato de unitate libro: *Quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat: tamen ut unitatem manifestaret, unitatis eiusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit.*

COROL. II. Primatum in persona Petri institutum praerogativam fuisse non illi propriam ac temporalem, verum perpetuam, haud magis dubium cuiquam esse potest, qui reputare secum volet, unitatem in Ecclesia visibilem, quae instituendi primatus una causa fuit (§. XXVII.) perpetuam esse oportere. Hugo Grotius eo, quam nuper laudavi, loco, posteaquam ordinem sive in partibus, sive in toto in praepositi unitate contineri adfirmasset, et hoc est, subiicit, quod in Petro nos Christus docuit: *Hic ordo in Ecclesia semper manere debet, quia semper manet causa, id est, periculum a schismate.*

COROL. III. Hinc fit, ut quemadmodum Petrus, ita successores eius legitimi in primatu eiusdem sint catholicae unitatis centrum, atque ita etiam omnino appellentur: quod Irenaeus lib. 3. contr. haeres. cap. 3. de Ecclesia Romana agens significat, dum ait: *Ad hanc enim ecclesiam propter potiorem principalitatem necesse est omnem convenire ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt undique fideles.* Nempè hoc ideo, ut animadvertit doctissimus Massuetus diss. 3. art. 4. §. 30. *ut unitas inter tot Episcopos totque singulares ecclesias tam longe a se invicem distantes, foveri, omniumque consensus facilius explorari possit, nec omnes emergentibus quibuscumque controversiis maximo cum singularum gravamine simul in unum locum convenire cogentur; necesse erat primam aliquam inter omnes ecclesiam constitui, quae ceteris omnibus praesent, ceteris pro iure invigilaret, ac veluti quoddam unitatis centrum esset, in quod omnes confluentes, eiusdem fidei et communionis nexu colligerentur.*

COROL. IV. Ex quo ipso manifestum est porro, prima-

matum hunc non ordinis esse dumtaxat et honoris, qualem haud gravate concedent etiam hi qui adversantur maxime, verum auctoritatis etiam et iurisdictionis ea nimirum potestate ornatum, quae ad unitatem Ecclesiae catholicae tam fidei quam pacis conservandam necessaria est. De quo lubet adscribere verba Leibnitii ex epistola ad Ioannem Fabricium. *Quum Deus sit Deus ordinis, inquit, et corpus unius Ecclesiae catholicae et apostolicae uno regimine hierarchiaeque universali continendum iuris divini sit: consequens est, ut eiusdem sit iuris supremus in eo spiritualis Magistratus terminis se iustis continens (haec verba nunc addo) directoria potestate, omnique necessaria ad explendum munus pro salute Ecclesiae agendi facultate instructus.* Tom. 1. Epist. pag. 55. edit. Lips. ann. 1734.

COROL. V. Sed haec quantumcumque sit (quod nunc non inquiri), quae primatui inest, potestas; eam decet ita interpretemur, ut exerceatur ad eum modum, qui sit consentaneus fundamentalibus divinae huius civitatis legibus sive scriptis illis in Evangelio, sive per Apostolos traditis, et ab Ecclesia catholica observatis. Regimini Ecclesiae Christus non solum Petrum, sed et ceteros Apostolos immediate praefecit, ita ut potestas eius, tametsi ratione primatus superior, non tamen sola sit. *Pares Apostoli inter se et in apostolatu (ait de Marca, de disc. cler. et laic. cap. 3. §. 40.) sed ratione habita ad unitatem ecclesiarum servandam, Petrus eximio iure et praecipuo erat caput unitatis, adeoque sub illo respectu erat caput Apostolorum.* Unde colligas, quam absurda quamque Evangelio inimica sit opinio eorum, qui ipsos adeo Apostolos non a Christo, sed a Petro eam, quam exercebant in ecclesiis a se constitutis, potestatem accepisse comminiscerantur, ut est ab ipso Bellarmino demonstratum. Lib. 4. de Rom. Pont. cap. 23.

§. XXVIII.

Gradus hierarchici ex iure divino.

Atque haec est Ecclesiae christianae hierarchia, quam ex divina ordinatione accepimus. Nisi quis addere his fortasse velit etiam *Parochorum* institutionem, quorum similiter, quam in sua quisque plebe exercet, potestatem divinitus ortam et a *Christo* propagatam, tametsi pendentem ab Episcopo, disputant Theologi a Gallia praestantissimi. Nec desunt illis, quibus hanc sententiam probent, argumenta momenti non contemnendi. Leviora certe sunt, quae opponi solent, atque ita comparata, ut ipsa momentorum infirmitas per se satis gravis esse videatur, quo suspicari quispiam non inepte possit de veritate causae, quae rationibus tam infirmis propugnanda est. Sed de his iudicent peritiores.

SCHOL. Conf. Ludovic. Thomassinus *de vet. et nov. Eccles. disciplin. lib. 2. cap. 26.* Lud. Habert *tom. 7. de hierarch. Eccles. cap. 6. quaest. 2.* Petrus Colletus *traët. de ordin. part. 2. cap. 5. tom. 7. pag. 291. seqq.* Gaspar Ituenin *in commentar. de sacrament. dissert. 9. quaest. 3. cap. 5. art. 3. pag. m. 454. seqq.* Adde his Claud. Fontei *dissert. de antiquo Presbyterorum iure in regimine Ecclesiae.*

§. XXIX.

Ex institutione ecclesiastica.

Secernendi proinde ab hac ceteri sunt gradus, quos Ecclesia subinde usu exigente superioribus adiecit. Nam primum, quum aucto fidelium numero unus omnibus superesse Diaconus rite non posset, atque ob id dividenda eius functiones essent, quo dignius et cum ma-

io-

iori veneratione exerceri posset tam sancti sacerdotii ministerium¹, instituti sunt Lectores, qui libros sacros adseruarent publiceque praelegerent: Ostiarii, qui ecclesiam custodirent purgantemque, et profanos arcerent: Exorcistae, qui daemones e catechumenis ceterisque a catodaemone obsessis eicerent: Acolythy, qui Episcopo a pedibus, mandatisque eius ac litteris ad alios perferendis praesto essent: Subdiaconi, qui Diaconos subleuarent, proximoque gradu essent. Atque haec sunt origines ordinum, quibus hodiernum clericum distinguuntur. Non tamen eadem omnium ecclesiarum facies, nec semper singuli in unaquaque ordines fuere. Aliae enim vel solos Lectores et Acolyths; aliae solos Lectores et Ostiarios; aliae praeter hos Cantores habuere. Multae orientales ecclesiae etiamnum Subdiaconis destituuntur. Sed inde ab Apostolorum temporibus semper et ubique fuerunt Episcopi, Presbyteri et Diaconi. Fleurius *instit. iur. eccles. part. 1. cap. 3. §. 5.*

SCHOL. Conf. Morinus *de sacris ordinat. part. 3. ex. 11. cap. 1. seq.* et praeter Thomassinum, Petavium, Dartis, Hallerium, etiam ex Anglis Ios. Binghamum *origin. ecclesiast. lib. 3.*

§. XXX.

Etiam quoad hierarchiam iurisdictionis.

Ipsi vero Episcopi, etiamsi omnes in principio potestate pares, procedente tempore pro locorum amplitudine alius alio facti sunt eminentiores, ait *Fleurius*. Nam qui in primaria cuiusque provinciae civitate habitabant, *Metropolitani* seu *Archiepiscopi*, qui autem in civitate a qua plures provinciae pendebant, *Exarchi*, *Primates*, *Patriarchae* vocabantur. Accesserunt his *Cardinales*, *Legati*, *Vicarii* sedis apostolicae; aliaque plu-

¹ *Trid. sess. 23. cap. 2.*

plura eius generis officia, de quibus in parte speciali agetur diligenter.

SCHOL. De singulorum in episcopatu graduum originibus varie viri etiam doctissimi sentiunt. Ego ita statuo: Etsi apostolica ecclesiarum quarundam institutio ad conciliandum his quamdam præ ceteris auctoritatem nonnihil contulerit, omnem tamen ex illa auctoritatem repeti non posse. Etenim hæc una si causa statuatur eminentioris dignitatis potestatisque, cur Hierosolymitana ecclesia prima omnium, et ab ipso Christo fundata (§. IV.) Caesareae subdita sit? cur Antiochena ordine posterior est Alexandrina? cur Constantinopolitana patriarchalibus ecclesiis connumerata? His quidem explicandis vulgata de origine patriarchalium sedium doctrina non sufficit profecto. Vt de Metropolitibus Exarchisque dioecesium nihil commemorem, quorum in ecclesiasticis politia adeo congruit cum politia civili imperii Romani Constantino imperatore introducta, ut certum magis quam verisimile videatur, illam ad exemplum istius compositam fuisse. Quare superiori hæc quoque adiungenda est ratio, etsi hanc deinde in novis Metropolitibus Ecclesiae instituendis neglectam interdum, aut parum pensi habitam fuisse non inficior. Ios. Bingham *orig. eccles. lib. 9. cap. 1. vol. 3. pag. 371. seqq.*

§. XXXI.

Conclusio capituli.

Hactenus de Ecclesia christiana generatim. Quam quidem ex iis, quae duobus his capitulis disputata sunt, facile intelligi potest, societatem esse a Iudaeorum coetu a Christo ipso seiunctam (§. III. seqq.), vinculo non interiore solum, verum externo quoque fidei et charitatis colligatam (§. VII. seqq.), quae sub communi Episcoporum (§. X. et XI.), atque unius præcipue

Chri-

Christi in terris vicarii regimine (§. XXII.) christianam religionem colit, ut salutem aeternam consequatur (§. VI.).

SCHOL. Vt appareat, nullam Launoio causam fuisse probabilem, cur *lib. 8. epist. 13.* Bellarmino insultaret tantopere, corruptæque notionis a veteribus de Ecclesia traditæ reum ageret. Sed ego hoc in Launoio non miror, qui in definienda Ecclesia etiam Cyprianum a vero aberrasse contendebat, nactus imitatore[m] Iust. Henn. Bohmerum, atque etiam laudatore[m] in *diss. 8. ad Plin. §. 17. pag. m. 452.*

CAPVT III.

DE POTESSTATE ECCLESIASTICA

GENERATIM.

§. XXXII.

Quid sit potestas ecclesiastica.

Omnis societas certum habet sibi propositum finem, in quo obtinendo commune illius bonum situm est (§. VI.). Finis autem sine mediis, aptis illis utique ac proportionatis, obtineri non potest: quae proinde, si per leges societatis fundamentales determinata non sint, a societate ipsa illove, qui iura societatis sibi tradita exercet, determinentur necesse est. Itaque nulla ne esse quidem societas potest, in qua non insit facultas, qua iure possit atque pro auctoritate omnia decernere, quae pro locorum, temporum, aliorumque adiunctorum varietate aptissima ad finem efficacissimaque videbuntur. Hæc ego ad societatem christianorum transferenda esse plane censeo. Non enim huc adduci me patiar, ut credam omnia a divino fundatore in ipsa eius institutione adeo

G

per-